

MANYE Kongresszus, Győr, 2003-04-14..16
2. szekció: Az idegen nyelv elsajátításának mérése és értékelése

Tud Ön magyarul? Az ITK Origó eszperantó írásbeli nyelvvizsgájának tapasztalatai

Tárgyszavak: eszperantó, fordítás, megértés, anyanyelv, tudatosság

Egy év alatt 3449 személy tett írásbeli vizsgát eszperantó nyelvből, így a vizsgaeredményekből már érvényes következtetések vonhatók le. Míg a teszt, a fogalmazás, a magyarra fordítás és a szövegértés rendkívül jó (63, 53, 61 ill. 76 százalék), addig a magyarról eszperantóra való fordítás csak 32 százalékban sikeres. Tendenciájában ugyanez az eredmény adódik az angol és német nyelv írásbeli vizsgáinál is. A dolgozatok javításakor nyilvánvalóvá vált, hogy a sikertelen fordítás oka az anyanyelvi ismeretek hiányosságában, a nyelvi tudatosság nem kellő fejlettségében keresendő. A szóbeli vizsgákon történt megfigyelések is ezt látszanak megerősíteni.

1 RÉSZTVEVŐK

Az eszperantóból nyelvvizsgát tevők száma az elmúlt néhány évben tömegessé vált. A vizsga letételére a legtöbben az ITK Origó nyelvvizsgáztatását választották. Az ITK-nál 2002 évben eszperantó nyelvvizsgára jelentkezettek megoszlása nyelvvizsga típus és fok szerint:

	Alapfok	Középfok	Felsőfok	Összesen
A típus: csak szóbeli	191	1837	40	2068
B típus: csak írásbeli	222	1628	35	1885
C típus: szóbeli és írásbeli	587	2412	135	3134
A+B+C	1000	5877	210	7087

1. táblázat

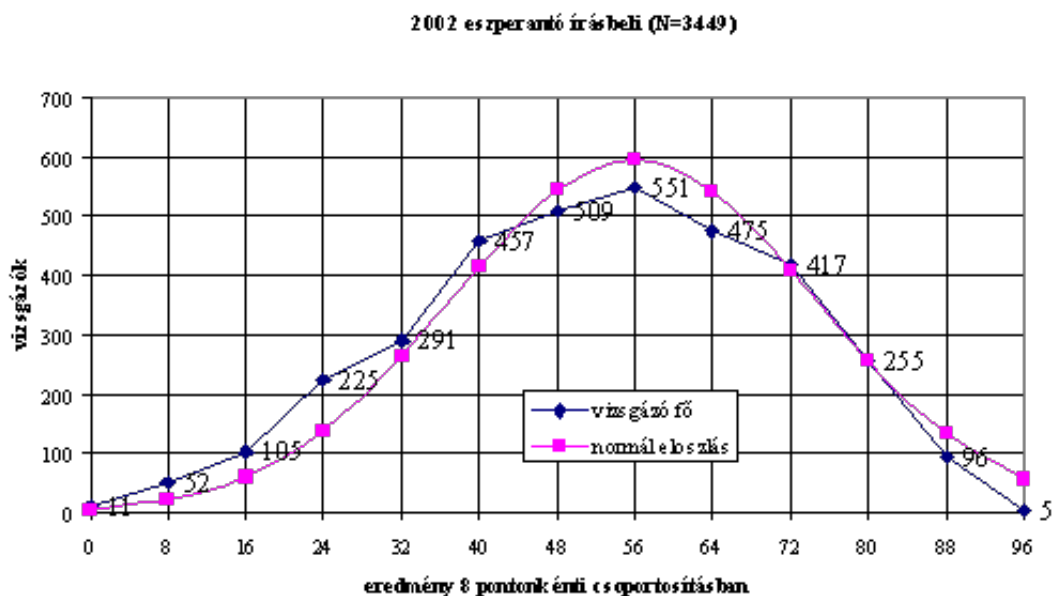
A táblázatból az adódik, hogy középfokú eszperantó írásbeli vizsgára 1628 és 2412, azaz 4040 fő jelentkezett. Ebből értékelhető dolgozatot készített 3449 fő.

Az ITK Nyelvi Mérce kiadványban (FEKETE 2001, 2002) olvasható az angol és a német középfokú írásbeli nyelvvizsgáról szóló elemzés. Jelen dolgozatomban az eszperantó középfokú írásbeli nyelvvizsga adatokat ennek a dolgozatnak az adataival összehasonlítva (is) ismertetem.

Nemek szerinti megoszlás: 2380 nő (69%), 1069 férfi (31%).

1.1 AZ EREDMÉNYEK MEGOSZLÁSA

Az eredmények megoszlását az 1. ábra mutatja. Az áttekinthetőség kedvéért 12 csoportban, 8-as bontásban adom meg az adatokat (pontszám 0..7, 8..15, stb.). Felrajzoltam a $\mu = 55,81$ és $\sigma = 18,65$ értékhez tartozó normál eloszlás görbét is.

1. ábra

1.2 VIZSGAEREDMÉNYEK

Az ábrán látható, hogy a vizsgázók átlagosan 60 pont alatt teljesítettek. Ezért csak a vizsgák 49,3%-a volt sikeres. Sikereség szempontjából az eszperantó a nyelvek között a középmezőnyben helyezkedik el.

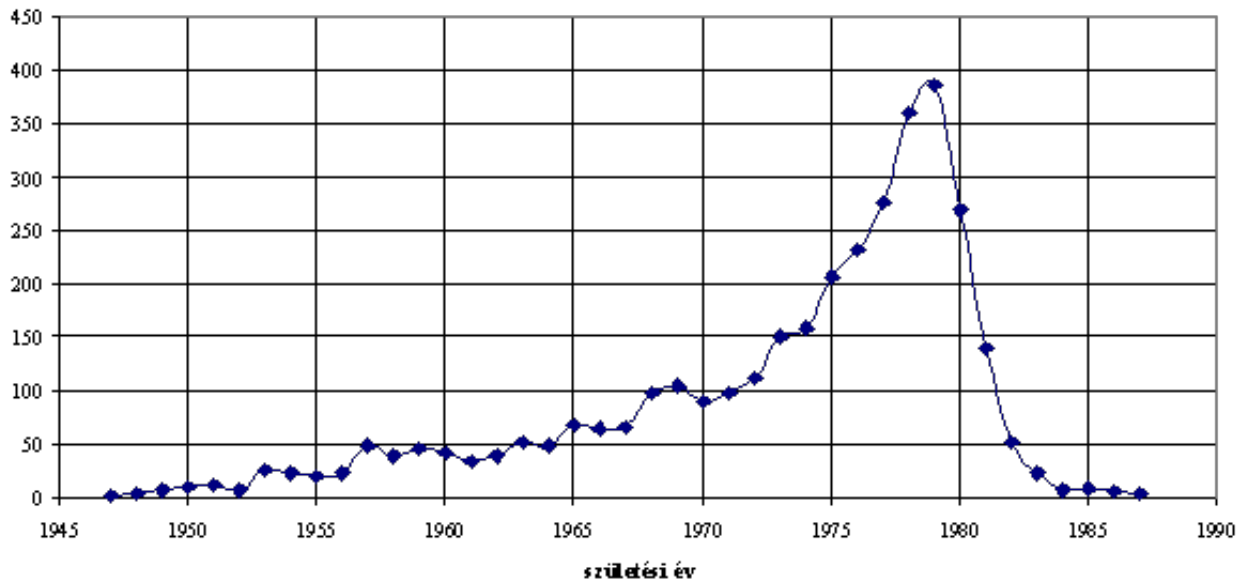
1.3 ÉLETKOR ÉS TELJESÍTMÉNY

A vizsgálat első kérdése: milyen összefüggés van az életkor és a nyelvi teljesítmény között.

1.3.1 Életkor szerinti megoszlás

Az életkor szerinti megoszlás azért érdekes, mert az teljesen eltér a nagy nyelveknél (angol, német) tapasztalt életkori megoszlástól. Ott a vizsgázók döntő többsége a középiskolás korosztályból kerül ki. Az eszperantóból vizsgázók döntő többsége a felsőfokú oktatás végzős hallgatói. Az 2. ábra mutatja a kor megoszlást.

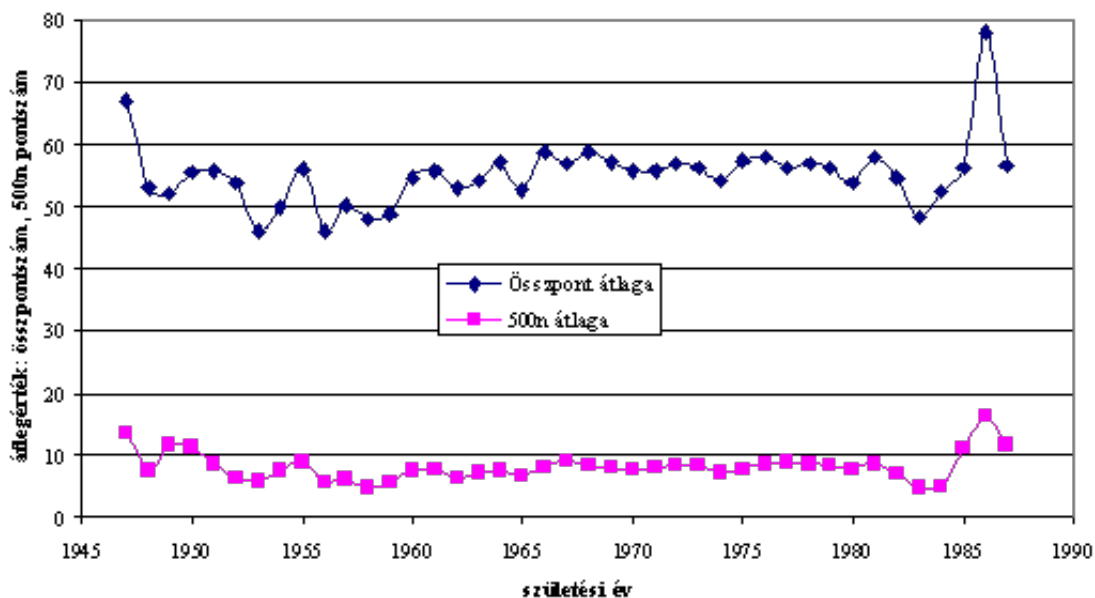
életkori megoszlás

2. ábra

1.3.2 Eredmények az életkor függvényében

A 3. ábrán feltüntettem az egyes születési évekhez tartozó átlageredményeket és a fordítás magyarról eszperantóra feladat - 500n-nel rövidített - átlageredményeit. Az ábrából láthatjuk, hogy az életkor nem játszik szerepet a vizsga sikerességében. Az életkor szerinti átlageredmények alig térnek el az egész népességre vonatkozó átlagtól. Az 1986-ban születettek eredménye mintha kivétel lenne ez alól, de ez nem mérvadó, mert csak 5 személy átlagáról van szó.

3. ábra

Ezt az eredményt összevettem egy régebbi felméréssel (BOVET, 1948:12). Ebben a felmérésben 46 oktató 84 tanfolyamán 1738 hallgatót mértek fel 15 országban. Akkor kíváncsiak voltak egy bizonyos módszer (Cseh-módszer) eredményességére is, ezért az eredményeket ebben a bontásban közölték. Nem az átlagot, hanem a medián értékeket adták meg.

Különböző módszerek			Cseh-módszer		
tanfolyam	életkor	érték	tanfolyam	életkor	érték
5	15-ig	56,25	6	15-ig	73,75
2	15-19	73,87	2	15-19	80,62
15	felőtt	73,12	54	felőtt	80
összes: 22			összes: 62		

2. táblázat

A két vizsgálat eredményei összhangban vannak, azaz az 15 év felett az életkortól független az eredmény.

2 AZEGYES RÉSZVIZSGÁK STATISZTIKAI JELLEMZŐI

A vizsgált népesség teljesítményének mutatói

	Teszt	500n	Íráskészség	Fordítás	Szövegértés	Összpont
Átlag	9,50	7,96	7,94	15,26	15,15	55,81
%-ban	63,33	31,84	52,93	61,04	75,75	55,81
Szórás	3,94	7,03	4,46	6,22	4,83	18,65
Mérési hiba	0,06	0,12	0,01	0,10	0,01	0,32

3. táblázat

A százalékos értékek azt mutatják, hogy az eredményességi sorrend az alábbi: szövegértés, teszt, fordítás eszperantóról magyarra, íráskészség, fordítás magyarról eszperantóra. A táblázatból az is látható, hogy a magyarról eszperantóra való fordítás eltér a többi adat jellemzőitől. A többi nyelvnél is hasonló a helyzet.

3 ÖSSZEHAJONLÍTÁS MÁS NYELVEKKEL

A német és az angol vizsgákkal együtt ábrázolva a vizsgaeredményeket:

	Teszt	500n	Íráskészség	Fordítás	Szövegértés	Összpont
Angol %	50	43	53	49	45	48
Német %	58	37	54	51	50	49
Eszperantó %	63	32	53	61	75	56

4. táblázat

4 A VIZSGAEREDMÉNYEK JELLEMZÉSE

4.1 TESZTFELADAT

A tesztfeladatnál az eszperantó jobb eredménye a nyelvtan könnyűsége miatt magától értetődő. A tesztvizsgák néhány visszatérő kérdése: a 'vizespohár' és a 'pohár víz'; a tárgyeset használata; a

menyiség kifejezése. De ezt az egy tucatnyi problémát a felkészítő tanárok is könnyen be tudják gyakoroltatni készségszintű alkalmazással.

4.2 ÍRÁSKÉSZSÉG

Az íráskészség feladatban az eredmények majdnem tökéletesen egyformák a vizsgált nyelveknél, 53 ill. 54%. Véleményem szerint ez azért van, mert ebben a feladattípusban adható témák nem lehetnek változatosak, ezekre nagyon jól fel lehet készülni.

4.3 FORDÍTÁS ÉS SZÖVEGÉRTÉS

A fordítás idegen nyelvből és az idegen nyelvű szöveg értésénél eszperantóul határozottan jobb az eredmények. Emlékeztetni szeretnék arra, hogy az eszperantót megjelenésekor azzal népszerűsítették, hogy passzív megértése egy művelt ember számára nagyon rövid idő alatt elérhető. Az életkori megoszlásból következik, hogy vizsgázóink már találkoztak egy idegen nyelvvel, többségük főiskolai hallgató. Ez a magyarázata annak, hogy az összpontszám átlaga 7 ill. 8 ponttal magasabb, mint a két nagy nyelvnél.

4.4 FORDÍTÁS MAGYARRÓL

Az 500n feladatokban az eredmények meglehetősen alacsonyok a vizsgált nyelveknél és különösen az eszperantó esetében.

5 VIZSGAFAJTÁK KÖZÖTTI KAPCSOLAT

Néhány vizsgálatot végeztem arra vonatkozólag, hogy milyen kapcsolat van az egyes vizsgafajták eredményessége és az összpontszám között. Az alábbi táblázatot szolgáltatotta az SPSS program:

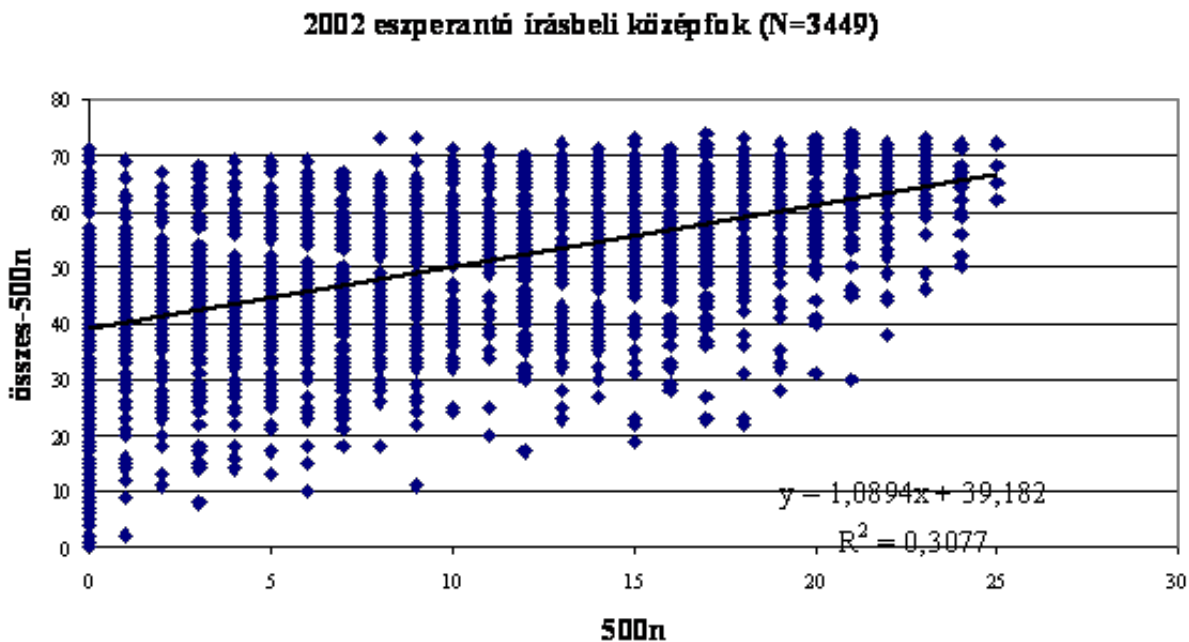
Korreláció	Összpont	Teszt	500n	Fogalmaz	Fordítás	Értés
Összpont	1	0,551	<u>0,788</u>	0,733	0,771	0,597
Teszt		1	0,320	0,343	0,251	0,206
500n			1	0,520	0,467	0,243
Fogalmazás				1	0,445	0,297
Fordítás					1	0,395
Értés						1

5. táblázat

5.1 ÖSSZEFÜGGÉS A MAGYARRÓL VALÓ FORDÍTÁS PONTSZÁMA ÉS A TÖBBI FELADAT EREDMÉNYE KÖZÖTT

A fenti adatokból az következik, hogy a magyarról idegen nyelvre való fordítás - $R = 0,788$ - eredménye van legszorosabb kapcsolatban az összpontszámmal. Ha csak egy részvizsgálatra lenne lehetőségünk, akkor az 500n vizsga alapján becsülhetnénk meg legjobban az összeredményt. A fenti korrelációs adatok a valóságosnál szorosabb kapcsolatot mutatnak, mert az összpontszámban benne van saját értékük is. Mivel az 500n valós korrelációs értékére fontos, ezért képeztem a *többi = összpontszám-500n* értéket. A korreláció a többi és az 500n között = 0,549. A 4. ábrán azt látjuk, hogy feltűnően sok a nulla pontosok aránya. A vizsgázók tudják, hogy ez a legnehezebb feladat, ezért ezt hagyják legutoljára. Ezt az is bizonyítja, hogy a nulla pontosok közül is vannak

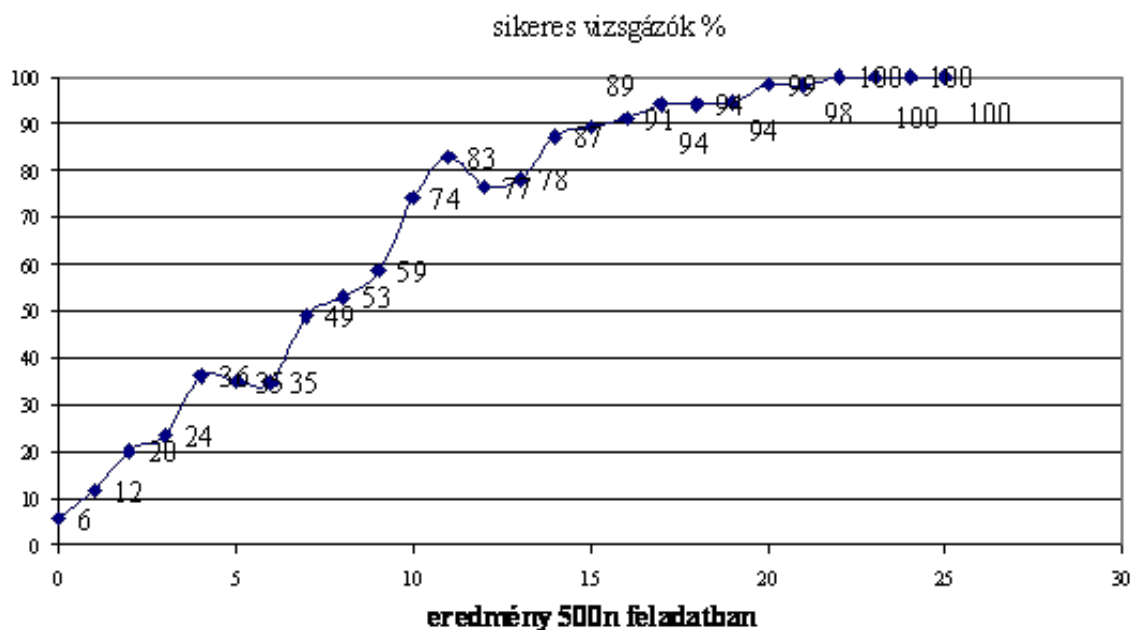
összpontszámában sikeres vizsgázók. Az ábrán látható a regressziós egyenes, valamint a korrelációs együttható négyzete. Az ebből kiszámítható érték természetesen a már előbb említett 0,549 érték.

4. ábra

5.2 VIZSGAEREDMÉNY BECSLÉSE AZ 500N EREDMÉNYEK ALAPJÁN

A 4. ábrából látható regressziós egyenes szerint, ha a sikeresség az 500n-ben nő, akkor a sikeresség az összpontszám-500n értékeknél is emelkedik. A regressziós görbe 40 ponttól indul, várható tehát, hogy aki legalább 10 pontot ér el az 500n feladatban az teljesíti a sikeres vizsgához szükséges 60 pontot. A tényleges eredményeket az 5. ábra mutatja

5. ábra

6 SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI VIZSGÁRA VALÓ FELKÉSZÜLÉS HATÁSA

A vizsgázók egy része szóbeli vizsgát is tesz. Csak szóbeli vizsgát tesz: 1228 fő, írásbeli vizsgát is tesz: 1709 fő.

Az adatok alapján úgy tűnik, hogy sikeresebbek a szóbeli vizsgán azok, akik írásbeli vizsgát is tettek. Osszuk két részre a résztvevőket eredményességük alapján. A szóbeli vizsgánál középfokon az a sikeres, aki 42 pontot ér el. Így az alábbi táblázatot nyerjük, :

	sikeres	bukik	összes
A vizsga	853 = 69%	375 = 31%	1228 = 100%
C vizsga	1292 = 76%	417 = 24%	1709 = 100%
A + C	2145 = 73%	792 = 27%	2937 = 100%

6. táblázat

A százalékos adatok alapján arra gondolunk, hogy szignifikáns különbség van a szóbeli vizsga sikerességét illetően azok között, akik csak szóbeli vizsgát tesznek és azok között, akik szóbeli és írásbeli vizsgát tesznek. Ennek megvizsgálására szolgál a chí-négyzet próba.

A 6. táblázat alapján elkészíthető a várható értékek táblázata:

	sikeres	bukik	összes
A várható	896,85	331,15	1228
C várható	1248,15	460,85	1709
	2145	792	2937

7. táblázat

A szakirodalom alapján (FALUS Iván - OLLÉ János: Statisztikai módszerek pedagógusok számára. Okker Kiadó. é. n.) kiszámolva az egyes eltéréseket.

	sikeres	bukik	összes
A khi	2,14	5,81	7,95
C khi	1,54	4,17	5,71
	3,69	9,98	13,67

8. táblázat

A chí-négyzet érték 13,67. Esetünkben a szabadságfok, szf=1. A táblázat szerint annak a valószínűsége, hogy két különböző mintáról van szó, több mint 99,9%. A táblázatkezelő programja a pontosabb 99,98%-os értéket adta.

Ez az eredmény túlságosan is kézenfekvőnek tűnik, bár még nem talákoztam ennek hasonló számszerű igazolásával a szakirodalomban.

Érdekességként vessük össze az átlagos megfelelést, ami 73% ennél a vizsgánál. A több évtizeddel ezelőtt lefolytatott vizsgálatnál - különböző módszerek alkalmazásakor - ugyanez az érték adódott.

7 A MAGYARRÓL IDEGEN NYELVRE FORDÍTÁS PROBLÉMÁI

7.1 AZ ESZPERANTÓ OKTATÁSÁNAK HAGYOMÁNYAI

Az eddigiekben vázolt problémák magyarázata több rétegű. A legegyszerűbb magyarázat az eszperantó oktatásának hagyományaiban rejlik. A már idézett nagyszabású, az eszperantó oktatásával kapcsolatos felmérés nem vizsgálta a fordítási készséget, mivel az nem szerepelt az eszperantó oktatásában. A felmérésben emlegetett Cseh-módszer direkt módszer. A tanfolyamszervezők igyekeztek külföldi tanárokat hívni, akik nem ismerték tanulóik anyanyelvét. A legutóbbi időkig is a Cseh-módszert tartják az eszperantó oktatásához leginkább alkalmasnak. Csak mostanában kerül előtérbe az eszperantó világhálós oktatása. Ebben az esetben a mindkét irányú fordítás szerepet kap.

7.2 A MAGYAR SZÖVEG ÉRTELMEZÉSE

A másik magyarázat talán abban rejlik, hogy a lefordítandó magyar szöveg értelmezési nehézségeket jelent a vizsgázók többségénél. Itt nem a megértésről van szó, hanem arról, hogy a magyar szöveget először értelmezni kell. Nézzük az alábbi mondatokat, amelyekben töprengve jutottam el előadásom címéhez. Az alábbi példákban a magyar *tud* négyféleképpen fordítandó eszperantóra (aláhúzással jelöltem a kérdéses szavakat).

Tud Ön magyarul?	Ĉu vi <u>parolas</u> hungare?
Tudnál segíteni?	Ĉu vi <u>povas</u> helpi?
Sose lehet eleget tudni (a sikeres nyelvvizsgálóhoz)	Oni neniam povas <u>scii</u> sufiĉe (por la sukcesa lingvoekzameno)
Tudja az utat	Li <u>konas</u> la vojon

Ha valaki az eszperantót a magyar közbeiktatás nélkül tanulta, a fenti mondatokat eszperantóul minden nehézség nélkül érti és valószínűleg elő is tudná állítani. Ellenkező irányból azonban már nem ilyen egyszerű a helyzet, mint ahogy a fenti példák is mutatják.

8 ZÁRSZÓ

Ezúton szeretnék köszönetet mondani az ITK igazgatónőjének, Dr. Gáborján Lászlónénak, aki hozzájárult, hogy tanulmányozhassam a vizsgákról készített adatokat. Külön köszönöm Fekete Hajnalnak sokoldalú segítségét és értékes tanácsait.

9 IRODALOM

BOVET, Pierre 1948: Enketo pri internacia helplingvo. Sveda Esperanto-Federacio, Stockholm.

FEKETE Hajnal: Az írásbeli nyelvvizsga a számok tükrében. Az ITK ORIGÓ angol középfok. in: Nyelvi Mércse (főszerkesztő: Fekete Hajnal). 2001. 1-2. szám, pp. 54-58. Idegennyelvi Továbbképző Központ, Budapest.

FEKETE Hajnal: Az írásbeli nyelvvizsga a számok tükrében. Az ITK ORIGÓ német középfok. in: Nyelvi Mércse (főszerkesztő: Fekete Hajnal). 2002. 1-2. szám, pp. 45-56. Idegennyelvi Továbbképző Központ, Budapest.

Forrás: www.esperanto.hu